

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาบทความทางบรรณารักษศาสตร์ที่ปรากฏในวารสารห้องสมุด
2. เพื่อสำรวจปริมาณบทความทางบรรณารักษศาสตร์ในแต่ละหัวข้อเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารห้องสมุด
3. เพื่อศึกษาลักษณะแหล่งและปริมาณของการอ้างอิงในแต่ละบทความที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหา
4. เพื่อเขียนสาระสังเขปประกอบบทความที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อบอกขอบเขตของบทความ

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีอ่านบทความที่เป็นตัวอย่างประชากรจำนวน 301 บทความ โดยเลือกจากบทความที่มีเนื้อหาเฉพาะทางบรรณารักษศาสตร์จากวารสารห้องสมุด ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 พ.ศ. 2500 ถึงฉบับที่ 6 ปีที่ 19 พ.ศ. 2518 แล้ววิเคราะห์เนื้อหาบทความทั้ง 301 บทความตามตารางวิเคราะห์เนื้อหาบทความทางบรรณารักษศาสตร์ 27 ตารางที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการค้นคว้าหนังสือและสิ่งพิมพ์ทางบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งแต่งโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางคานนี้ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ไว้ 5 หัวข้อใหญ่ แต่ละหัวข้อใหญ่ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป คือ บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ 4 หัวข้อย่อย ประเภทของห้องสมุด ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ 6 หัวข้อย่อย บริการของห้องสมุด ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ 13 หัวข้อย่อย ทรัพยากรและงานเทคนิค ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ

3 หัวข้อย่อย และวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น รวมหัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ทั้งหมด 27 หัวข้อ หัวข้อเนื้อหาทั้งหมดนี้สามารถครอบคลุมเนื้อหาบทความวารสารห้องสมุดในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาบทความทั้ง 301 บทความ โดยแบ่งบทความออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ แล้วจึงเริ่มวิเคราะห์บทความในแต่ละกลุ่มที่ละตาราง การวิเคราะห์เนื้อหากระทำโดยวิธีที่ครอชเคแนลงในตารางวิเคราะห์ ทุกครั้งที่พบเนื้อหาซึ่งตรงตามหัวข้อของเนื้อหาตามแบบแผนที่วางไว้ จากนั้นก็รวมจำนวนบทความในแต่ละหัวข้อเนื้อหา และรวมจำนวนหัวข้อเนื้อหาที่บรรจุไว้ในแต่ละบทความ

สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาบทความวารสารห้องสมุด

1. บทความเกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดกับสังคม มีบทความที่กล่าวถึงเรื่องห้องสมุดในฐานะสถาบันสังคมด้านการศึกษาและพัฒนาคนจำนวนมากที่สุดถึง 16 บทความจากจำนวนทั้งหมด 24 บทความ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการของห้องสมุดและการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บรรจุเรื่องระดับการศึกษาและหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์มากที่สุดจำนวน 8 บทความจากจำนวนทั้งหมด 19 บทความ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติการพิมพ์หนังสือและการอ่าน เนื้อหาที่มีมากที่สุดคือ เรื่องประวัติการจัดทำหนังสือแต่ละเล่ม มีอยู่ในบทความจำนวน 10 บทความจากจำนวนทั้งหมด 22 บทความ และกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบรรณารักษณ์ักเขียนและงานประพันธ์ทั้งหมด 23 บทความ พบว่า ทุกบทความกล่าวถึงผลงานของบรรณารักษณ์ักเขียน มี 21 บทความ ให้เรื่องราวชีวประวัติ และมีเพียง 9 บทความ ที่ให้คำวิจารณ์ประกอบด้วย

2. บทความเกี่ยวกับประเภทของห้องสมุด กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการบริหารและการดำเนินงานห้องสมุด มีบทความที่ให้ความรู้เรื่องปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดมากที่สุดถึง 6 บทความจากจำนวนทั้งหมด 19 บทความ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย บทความส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องลักษณะอาคารสถานที่ และเรื่องหนังสือและวัสดุการอ่าน มีจำนวนเรื่องละ 10 บทความ จากจำนวนทั้งหมด

14 บทความ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดประชาชน พบว่า สำหรับบทความที่กล่าวถึงหอสมุดแห่งชาติทั้ง 2 บทความ มีเนื้อหาที่เหมือนกันคือ เรื่องการจัดหมู่หนังสือของหอสมุด ส่วนบทความที่เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนนั้น ส่วนใหญ่จำนวน 7 บทความจากจำนวนทั้งหมด 12 บทความ ให้อายละเอียดเรื่องลักษณะอาคารสถานที่ และเรื่องกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดประชาชน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนจากจำนวนทั้งหมด 27 บทความ มี 16 บทความที่กล่าวถึงเรื่องงานในอาชีพบรรณารักษ์ของห้องสมุดโรงเรียน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะ ศูนย์บริการเอกสารและสารนิเทศและหอจดหมายเหตุ ส่วนใหญ่จำนวน 8 บทความจากจำนวนทั้งหมด 13 บทความ ให้เนื้อหาเรื่องหน้าที่และวัตถุประสงค์ หนังสือและวัสดุการอ่าน และงานในอาชีพบรรณารักษ์ของห้องสมุดเฉพาะ ศูนย์บริการเอกสารและสารนิเทศและหอจดหมายเหตุ สำหรับกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศอื่น ๆ ทั้งหมด 23 บทความ มี 20 บทความที่ให้อายละเอียดเรื่องหนังสือและวัสดุการอ่านของห้องสมุดในประเทศอื่น ๆ

3. บทความเกี่ยวกับบริการของห้องสมุด กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า มี 8 บทความจากจำนวนทั้งหมด 13 บทความ บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับหนังสืออ้างอิงประเภทต่าง ๆ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริการห้องสมุดในชนบททั้งหมด 8 บทความ มี 7 บทความกล่าวถึงเรื่องวัตถุประสงค์ของบริการห้องสมุดในชนบท และเรื่องการค้าเงินงานห้องสมุดในชนบท กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรายการพิเศษของห้องสมุดทั้งหมด 6 บทความ มี 3 บทความกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของมีหนังสือระหว่างชาติและกิจกรรมที่จัดในงานตีพิมพ์หนังสือแห่งชาติมีจำนวนบทความเท่า ๆ กัน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชมรมห้องสมุดมีจำนวน 4 บทความ และทุกบทความกล่าวถึงเรื่องหลักการและวิธีการจัดตั้งชมรมห้องสมุดและเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชมรมจัด กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริการจ่ายรับหนังสือและบริการยืมระหว่างห้องสมุดทั้ง 3 บทความมีเนื้อหาแตกต่างกัน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ 3 บทความ ทุกบทความต่างก็กล่าวถึงความหมายของการประชาสัมพันธ์ จุดมุ่งหมายหรือประโยชน์ และวิธีการประชาสัมพันธ์ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้ง 2 บทความมีเนื้อหาแตกต่างกัน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ

การแสดงหุ่นมี 2 บทความ ซึ่งต่างก็บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับประโยชน์ของการแสดงหุ่นชนิดของหุ่น และส่วนประกอบของการแสดงหุ่น กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริการหนังสือจองมี 2 บทความซึ่งต่างก็กล่าวถึงความหมาย ระบบการจัด การเตรียมบริการหนังสือจอง และวิธีให้บริการ กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำการใช้หนังสือและห้องสมุดมี 2 บทความ ซึ่งต่างก็ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของห้องสมุดและการค้นหาหนังสือโดยใช้บัตรรายการ ส่วนเนื้อหาเรื่องการจัดนิทรรศการ การบำบัดโรคด้วยหนังสือ และการอภิปราย มีเพียงเรื่องละ 1 บทความเท่านั้น

4. บทความเกี่ยวกับทรัพยากรและงานเทคนิค กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำบัตรรายการหนังสือมี 4 บทความ ซึ่งต่างก็ให้เนื้อหาเรื่องบัตรรายการหนังสือแตกต่างกัน กลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดหมู่หนังสือทั้งหมด 15 บทความ มี 8 บทความกล่าวถึงลำดับชั้นของการจัดหมู่หนังสือ ส่วนกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดหาหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าห้องสมุด ส่วนใหญ่จำนวน 5 บทความจากจำนวนทั้งหมด 14 บทความบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีจัดหาสิ่งพิมพ์ วิทยารสาร จุลสาร และหนังสือพิมพ์

5. บทความเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสนใจและความต้องการในการอ่านของเด็กระดับต่าง ๆ และเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ มากที่สุดบรรจุอยู่ในบทความจำนวน 9 บทความจาก 22 บทความ

เมื่อเปรียบเทียบบทความต่าง ๆ ระหว่างปีที่จัดทำวารสาร พบว่า ในช่วงแรกของการจัดทำวารสาร คือระหว่าง พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2504 บทความส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2505 ถึง พ.ศ. 2509 มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบรรณารักษ์ นักเขียน และงานประพันธ์เป็นส่วนใหญ่ ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2510 ถึง พ.ศ. 2514 บรรจุเนื้อหาเรื่องห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย และวรรณกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่น ส่วนช่วงสุดท้าย พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2518 มีบทความที่กล่าวถึงเรื่องหลักการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดมากที่สุด

ในคานผู้เขียนบทความ พบว่า มี 171 บทความจากจำนวนบทความที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 301 บทความ คิดเป็นร้อยละ 56.81 มีผู้เขียน 29 คน ซึ่งมีผลงาน

เขียนลงในวารสารห้องสมุดมากกว่า 3 บทความ

เมื่อพิจารณาดัชนีการอ้างอิงในแต่ละบทความ ปรากฏว่า จากจำนวนทั้งหมด 301 บทความ มีเพียง 83 บทความ คิดเป็นร้อยละ 27.57 ที่เขียนโดยมีหลักฐานอ้างอิงประกอบ สิ่งพิมพ์ที่ผู้เขียนบทความนำมาอ้างอิงส่วนใหญ่ได้แก่หนังสือ คิดเป็นร้อยละ 54.81 รองลงมาได้แก่ บทความวารสาร คิดเป็นร้อยละ 37.93 สำหรับวารสารที่ผู้เขียนนำมาเป็นหลักฐานอ้างอิงมากที่สุดที่เป็นวารสารภาษาไทยได้แก่ วารสารห้องสมุด มีบทความที่นำมาใช้อ้างอิงร้อยละ 22.22 ที่เป็นวารสารต่างประเทศได้แก่วารสาร College and Research Libraries มีบทความที่นำมาใช้อ้างอิงร้อยละ 13.68 นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่า หลักฐานที่นำมาอ้างอิงส่วนใหญ่ร้อยละ 53.18 มีอายุระหว่าง 0-5 ปี มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

คงได้กล่าวมาแล้วว่า เมื่อวารสารห้องสมุดเริ่มออกเป็นฉบับแรก เดือน เมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2500 นั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ เผยแพร่ วิชาการบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนรู้จักใช้ห้องสมุดให้เป็นประโยชน์กับตน และช่วย ุ้ทำงานห้องสมุดให้มีความรู้ความสามารถจัดการห้องสมุดให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ต่อมาได้ขยายวัตถุประสงค์เพิ่ม คือ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทางห้องสมุด เผยแพร่ความรู้ทางวิชาห้องสมุด เสนอความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับห้องสมุด บรรณารักษ นักเขียน และหนังสือ และเพื่อส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรม ในช่วงระยะ 10 ปีแรกของการจัดทำวารสาร คือ ระหว่าง พ.ศ. 2500 ถึง 2509 เป็นระยะที่ห้อง- สมุดต่าง ๆ และวิชาการบรรณารักษศาสตร์กำลังตื่นตัว ทั้งนี้เนื่องจากใน พ.ศ. 2494 เริ่ม มีการสอนวิชาการบรรณารักษศาสตร์ซึ่งในครั้งนั้นเรียกว่าวิชา "การจัดห้องสมุด" โดยมูลนิธิ ฟูลไบรท์ได้ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดหาอาจารย์ชาวอเมริกันมาสอนให้ผู้ที่ทำงาน ในห้องสมุดหรือผู้ที่สนใจกิจการห้องสมุดได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อ และในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2498 คณะอักษรศาสตร์ได้จัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้น ผู้ที่ได้เรียนวิชานี้

ต่อไปได้ไปศึกษา คุนงาน หรือเข้ารับการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่มเติมจากต่างประเทศ ได้นำเอาความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงห้องสมุดของตนให้ทันสมัย ทำให้เกิดพัฒนาการของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ขึ้น บางก็นำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับนั้นมาถ่ายทอดในรูปการเขียนบทความเผยแพร่ให้ผู้อื่นมีโอกาสได้มีส่วนร่วมรับรู้ในความรู้และประสบการณ์นั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เนื้อหาของบทความต่าง ๆ ที่ปรากฏในวารสารห้องสมุดจะสะท้อนนโยบายของการจัดทำวารสารและพัฒนาการของห้องสมุดและวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยดังต่อไปนี้

บทความเกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง ส่วนใหญ่กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดในค่านต่าง ๆ และเน้นค่านให้การศึกษาและพัฒนาคนมากที่สุด อธิบายให้เห็นภาพห้องสมุดว่าเป็นอย่างไร มีจุดมุ่งหมายและหน้าที่อย่างไร เป็นการแนะนำให้คนทั่วไปรู้จักและตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุด พร้อมกันนั้นยังแนะแนวทางแกห้องสมุดในอันที่จะหาวิธีดำเนินงานชักจูงให้ผู้นิยมมาใช้ห้องสมุด เนื้อหาของบทความประเภทนี้ตรงกับวัตถุประสงค์ของสมาคมมากที่สุด บทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ได้แก่ "ปรัชญาของวิชาบรรณารักษศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับสังคม" "บริการห้องสมุดในชนบทกับพัฒนาการท้องถิ่น" และ "การศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุด"

การที่ประชาชนจะใช้ห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งบริการค่านหนังสือ ประชาชนจะต้องรักการอ่าน และรู้จักหาประโยชน์จากหนังสือ จึงมีบทความซึ่งเน้นประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือ ได้แก่ "อ่านเล่นหรืออ่านจริง" "โลกหนังสือ" และ "หนังสือแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างไร"

นอกจากนี้ ยังมีบทความที่เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ตั้งแต่ประวัติ ระดับการศึกษา จนถึงหลักสูตรของสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ บทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ในระยะเริ่มแรกนี้ ที่สำคัญได้แก่ "วิวัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย"

บทความเกี่ยวกับประเภทของห้องสมุด ในช่วงแรกของการจัดทำวารสาร คือระหว่าง พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2509 เป็นบทความเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากใน พ.ศ. 2499 ได้มีศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุดขึ้น มีหน้าที่ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียน แก้ปัญหาต่าง ๆ ของห้องสมุด ไปเยี่ยมเยียน และสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนต่าง ๆ อยู่เสมอ และประกอบกับมีโครงการร่วม ปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน พ.ศ. 2508 บทความเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนนี้ส่วนใหญ่ กล่าวถึงหน้าที่ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน หนังสือและวัสดุการอ่าน และกิจกรรม และบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียน บทความที่ให้ความรู้เรื่องเหล่านี้ได้แก่ "ห้องสมุดใหม่ในโรงเรียนเดิม" "การจัดห้องสมุดเพื่อผลกำไร" "ห้องสมุดชั้นประถมศึกษา" "ห้องสมุดโรงเรียนกับการเขียนรายงาน" "ข้อเท็จจริงบางประการที่ได้จากการสำรวจห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมวิสามัญและเตรียมอุดมศึกษา" "การนิเทศห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา" เป็นต้น

ในช่วงนี้ยังมีบทความเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศอื่น ๆ ของบรรณารักษ์ที่มีโอกาสได้ไปศึกษาอบรมดูงานในต่างประเทศ เนื้อหาส่วนใหญ่ให้รายละเอียดเรื่อง หนังสือและวัสดุการอ่าน บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดในต่างประเทศอย่างกว้าง ๆ ได้แก่ "ความก้าวหน้าของกิจการห้องสมุดในสหรัฐอเมริกา" "หอสมุดโคเอตแห่งชาติ" "หอสมุดรัฐสภา แห่งชาติของญี่ปุ่น" "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ได้เห็นมา" "ห้องสมุดประชาชนเทศบาลฟาล์โฮลโต" เป็นต้น

การจัดทำวารสารในช่วงหลัง คือ ระหว่าง พ.ศ. 2510 ถึง พ.ศ. 2518 บทความส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ทั้งนี้เนื่องจาก เริ่มมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มหาวิทยาลัยเหล่านี้เห็นความสำคัญของห้องสมุดจึงได้ก่อตั้งห้องสมุดกลางขึ้นพร้อม ๆ กัน เช่น พ.ศ. 2507 ตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2509 ตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2514 ตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น สำหรับ

บทความเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย พบว่า เนื้อหาที่มีมากที่สุดคือ เรื่อง ลักษณะอาคารสถานที่ และเรื่องหนังสือและวัสดุการอ่าน ของห้องสมุดเป็นแห่ง ๆ ไป เช่น บทความเรื่อง "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" "หอสมุดวิทยาลัยวิชาการ ศึกษาประสานมิตร" "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง" เป็นต้น

ในช่วงนี้ยังเน้นหนักเนื้อหาวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่นด้วย ในเรื่องความสนใจและความต้องการในการอ่านของเด็กระดับต่าง ๆ และเรื่องหนังสือสำหรับเด็ก ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับเรื่องห้องสมุดโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน บทความประเภทนี้ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนให้รู้จักเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดให้เหมาะกับเด็กในวัยต่าง ๆ บทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่นในหัวข้อต่าง ๆ หลายหัวข้อ ได้แก่ "ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับหนังสือเด็กและเยาวชน" "ประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านของเด็กอเมริกัน" เป็นต้น

บทความเกี่ยวกับหลักการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดก็เป็นเนื้อหาที่พบมาก ในช่วง พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2518 บทความส่วนใหญ่กล่าวถึงปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดค้ำต่าง ๆ ในประเทศไทย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ห้องสมุดของไทยยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอีกมาก บทความที่ให้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ ได้แก่ "สถานภาพของบรรณารักษ์ ข้อคิดเห็นบางประการจากการประชุมสามัญประจำปี 2517 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" "ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด" และ "นำอัจฉยบรรณารักษ์" เป็นต้น

ส่วนเนื้อหาอื่น ๆ อันได้แก่ บริการของห้องสมุด ทรัพยากรและงานเทคนิค เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิควิธีดำเนินงานห้องสมุด เป็นบทความทางวิชาการสำหรับผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดโดยตรง ซึ่งตรงกับนโยบายของวารสารห้องสมุดที่ว่า ช่วยผู้ทำงานห้องสมุดให้มีความรู้ความสามารถจัดการห้องสมุดให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนได้ดียิ่งขึ้น บทความเกี่ยวกับบริการของห้องสมุด เนื้อหาที่พบมากคือ บริการ

ตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ทั้งนี้เนื่องจากบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เป็นบริการหลักที่สำคัญที่ห้องสมุดทุกแห่งจะต้องมี ส่วนบริการและกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การเล่านิทาน บริการหนังสือจอง การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เป็นงานที่ต้องการกำลังคน เวลา และค่าใช้จ่ายมาก ห้องสมุดของไทยส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาด้านบุคลากรและงบประมาณ ทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดบริการด้านนี้ สำหรับบทความเกี่ยวกับทรัพยากรและงานเทคนิค จะเห็นว่าบทความส่วนใหญ่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานเทคนิค เช่น ลำดับขั้นของการจัดหมู่หนังสือระบบต่าง ๆ ได้แก่ บทความเรื่อง "การจัดหมู่หนังสือระบบกลิคเคน" "การจัดหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน" และ "การจัดหมู่หนังสือ" ส่วนบทความเกี่ยวกับการจัดหาหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าห้องสมุด ส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาวิธีจัดหาสิ่งพิมพ์ประเภทวารสาร จุลสาร และหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสิ่งพิมพ์ประเภทวารสาร จุลสาร และหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าหนังสือ เพราะให้เรื่องราวที่ทันสมัย รวดเร็ว และมีคุณค่าในการค้นคว้าอ้างอิง จึงควรจัดหาไว้ในห้องสมุดด้วย บทความที่ให้ความรู้ด้านนี้อย่างกว้าง ๆ ได้แก่ "งานเทคนิคของห้องสมุด" "วิชาชุดบรรณารักษศาสตร์วาดควยการเลือกซื้อหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ" "วิชาชุดบรรณารักษศาสตร์ เรื่องการเลือกหนังสือ" เป็นต้น

การที่บทความในวารสารห้องสมุดที่นำมาเป็นตัวอย่างประชากรมีจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งจากจำนวนทั้งหมด 301 บทความ เขียนโดยผู้เขียน 29 คน ซึ่งมีผลงานเขียนลงในวารสารห้องสมุดมากกว่า 3 บทความ แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนบทความวารสารห้องสมุดยังอยู่ในวงจำกัด คือ เป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย หรือเป็นบุคคลในคณะกรรมการจัดทำวารสาร ในจำนวน 29 คนนี้ มี 8 คนที่จัดว่าเป็นบรรณารักษอาวุโสจากจำนวน 10 คน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ดังการวิจัยใน พ.ศ. 2520 ของ วิลาวัณย์ เทชัญญวารกุล เรื่อง "บทบาทของบรรณารักษอาวุโสต่อพัฒนาการห้องสมุดและ

บรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย"¹ ผู้เขียนทั้ง 29 คนนี้อาจจัดได้ว่าเป็นผู้เขียนบทความหลักของวารสารห้องสมุดตั้งแต่เริ่มแรกจัดทำ

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์จากสถาบันต่าง ๆ จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2518 รวมจำนวนทั้งหมด 1052 คน กับจำนวนผู้เขียนบทความที่เป็นตัวอย่างประชากร 301 บทความ ซึ่งมีผู้เขียนทั้งสิ้น 128 คน ยังนับว่าบรรณารักษ์ที่สนใจในการเขียนยังมีจำนวนน้อยนัก เป็นเหตุให้วารสารห้องสมุดต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนบทความที่เหมาะสมแก่การพิมพ์ เผยแพร่

นอกจากนี้ การที่วารสารห้องสมุดมีบทความที่มีหลักฐานอ้างอิงประกอบเพียง 83 บทความ จาก 301 บทความ แสดงให้เห็นว่า บทความส่วนใหญ่เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากความคิดเห็นและประสบการณ์ ลักษณะของบทความเหล่านี้มุ่งเขียนเพื่อเล่าสู่กันฟัง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเพื่อให้เป็นความรู้ มิได้มุ่งเป็นทฤษฎีหรือวิธีปฏิบัติงานในห้องสมุด ในจำนวนหลักฐานที่นำมาประกอบการเขียน การที่ผู้เขียนบทความใช้บทความจากวารสารห้องสมุดเองเป็นแหล่งอ้างอิงมากที่สุดถึงร้อยละ 22.22 เพราะวารสารห้องสมุดเป็นวารสารทางบรรณารักษศาสตร์เล่มเดียวในประเทศไทย แม้จุดประสงค์จะไม่ได้นำไปทางค้นคว้าวิจัย แต่ก็มีบทความที่สามารถนำไปใช้ประกอบการค้นคว้าได้บ้างฉบับ ผู้ที่ทำการค้นคว้าเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ ถ้าต้องการข้อมูลที่ เป็นภาษาไทยก็จะตรงมาที่วารสารห้องสมุดเป็นอันดับแรก บทความในวารสารห้องสมุด จึงนับเป็นแหล่งข้อมูลทางบรรณารักษศาสตร์ของไทยที่สำคัญ จากการวิจัยในปี พ.ศ. 2518 จิตรรา ทิมแสง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่าง

¹ วิลาวัลย์ เคาริณนุวารากุล, "บทบาทของบรรณารักษ์อาวุโสต่อพัฒนาการห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)

ปีการศึกษา 2504-2516" พบว่า ในจำนวนวิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งหมด 31 เล่ม ผู้วิจัยใช้บทความวารสารห้องสมุดประกอบการค้นคว้าถึง 43 บทความ¹

การที่หลักฐานที่ผู้เขียนบทความวารสารห้องสมุดนำมาอ้างอิงประกอบส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 0 ถึง 5 ปี มากที่สุดถึงร้อยละ 53.18 แสดงว่า ผู้เขียนบทความใช้หลักฐานอ้างอิงที่ค่อนข้างทันสมัย

จากการวิจัยครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาบทความวารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยมีเนื้อหาที่สะท้อนนโยบายของการจัดทำวารสาร และในขณะเดียวกันก็สะท้อนพัฒนาการของห้องสมุดและการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานห้องสมุดให้ก้าวหน้า ในอนาคตเมื่อประเทศไทยมีพัฒนาการทางห้องสมุดด้านใดก็ตาม เนื้อหาของบทความวารสารห้องสมุดก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษากิจการจัดทำวารสารห้องสมุด พบว่า บรรณาธิการวารสารประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลนบทความลงตีพิมพ์ในวารสาร² ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มีผู้เขียนบทความ แสดงให้เห็นว่า บรรณารักษ์ของไทยที่มีใจรักการเขียนยังมีจำนวนน้อย

¹จิตรรา ทับแสง, "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 61.

²สัมภาษณ์ ทศชัย ลียะวณิช, บรรณาธิการวารสารห้องสมุด, 26 เมษายน

เพื่อแก้ปัญหาที่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรสนับสนุนให้อาจารย์เขียนบทความลงในวารสาร เพื่อเผยแพร่วิชาการและเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ นอกจากนี้ ควรฝึกนักศึกษาบรรณารักษศาสตร์ ให้รู้จักวิธีเขียนบทความ อาจให้อยู่ในรูปของแบบฝึกหัดประจำวิชาต่าง ๆ ให้นักศึกษาได้ค้นคว้า แสดงความคิดเห็นประกอบการสอนวิชานั้น เพื่อสร้างทักษะในการเขียนแก่นักศึกษา เมื่อสำเร็จแล้วจะได้รู้จักเขียนแสดงความคิดเห็นหรือค้นคว้าในเรื่องที่สนใจ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมทางบรรณารักษศาสตร์ของไทยจะได้เพิ่มปริมาณต่อไปในภายหน้า

2. กองบรรณาธิการวารสารห้องสมุดควรติดตามพัฒนาการใหม่ ๆ ทางบรรณารักษศาสตร์ และติดต่อกับผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้น ๆ ให้เขียนบทความมาลงในวารสารเพื่อจะได้เนื้อหาที่ทันสมัย

3. ควรเพิ่มจำนวนการพิมพ์วารสารแต่ละครั้งให้มากขึ้น และนำออกจำหน่ายตามห้องสมุด เช่นวารสารวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์จะได้แพร่หลายแก่ชนทั่วไป และเป็นการประชาสัมพันธ์งานห้องสมุดด้วย

4. ในด้านเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในบทความต่าง ๆ จากการวิจัยพบว่า บทความในวารสารห้องสมุดส่วนใหญ่มีเนื้อหาเน้นหนักเรื่องบรรณารักษศาสตร์ ภูมิหลัง และเรื่องประเภทของห้องสมุดมากถึง 88 และ 110 บทความตามลำดับจากจำนวนทั้งหมด 301 บทความ ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับบริการของห้องสมุด ทรัพยากรและงานเทคนิค มีบทความที่บรรจุเนื้อหาขึ้นเพียง 48 และ 33 บทความเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่บริการ ทรัพยากรและงานเทคนิค เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำเนินงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ อันจะทำให้มีผู้ใช้บริการห้องสมุดเพิ่มขึ้น เนื้อหาบางเรื่องที่ผู้วิจัยพบว่ายังขาดอยู่ และกองบรรณาธิการน่าจะติดต่อกับผู้ที่มีความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ให้เขียนบทความมาลงในวารสาร เนื้อหาที่น่าสนใจได้แก่ เทคนิคการจัดนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบในการปฏิบัติงานทางเทคนิคของห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในห้องสมุด และเป็นเนื้อหาที่จะให้การศึกษารวมถึงแบบบรรณารักษศาสตร์ของห้องสมุดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อยู่นอกวงการบรรณารักษศาสตร์ได้ทราบปัญหาที่ประสบในงานอาชีพบรรณารักษศาสตร์ด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการสำรวจการนำบทความวารสารห้องสมุดไปใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิง ในการนำไปปฏิบัติงานห้องสมุด ในการเพิ่มความรู้ ฯลฯ เพื่อประเมินความคุ้มค่าของวารสารมีประโยชน์ด้านใดบ้าง
2. ควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งพิมพ์ทางบรรณารักษศาสตร์ของไทยประเภทอื่น ๆ เช่น หนังสือ หรือตำราทางบรรณารักษศาสตร์
3. ควรมีการสำรวจความสนใจในการอ่านและการเขียนงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ในหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อทราบประเภทเนื้อหา ประเภทสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในความสนใจ และปัจจัยที่ทำให้เกิดงานเขียนทางวิชาการ
4. ควรมีการศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์ (Analysis) บรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ในคานอนบาง เช่น ประวัติ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในคานที่สัมพันธ์กับบรรณารักษศาสตร์ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย